

Samråd og Tilsyn

Årsrapport 2023

Samrådet for udviklingshæmmede lovovertrædere i Syddanmark og Det kriminalpræventive tilsyn

Marts 2024

Region Syddanmark

1. Indledning	3
2. Samrådets medlemmer ved udgangen af 2023	3
3. Samrådets kompetence.....	4
4. Samrådet og Det kriminalpræventive tilsyn i 2023	4
Samråd.....	4
Tilsyn.....	6
5. Foranstaltninger i 2023.....	7
6. Anvendelsen af Samrådets udtalelser.....	10
7. Økonomi	10
Samråd.....	10
Tilsyn.....	10
8. Observationer og opmærksomhedspunkter	10
9. Afsluttende bemærkninger	12
Hjemmeside:	13

1. Indledning

Udviklingshæmmede borgere, der begår kriminalitet, er som udgangspunkt straffrie. I stedet for straf idømmes de en foranstaltning, hvilket så at sige er en dom til socialpædagogisk behandling. Alle kommunerne i Syddanmark har sammen med Region Syddanmark nedsat et samråd for udviklingshæmmede lovovertrædere for at understøtte, at udviklingshæmmede borgere, der begår kriminalitet, idømmes den relevante foranstaltning, og at foranstaltningen ikke opretholdes længere end nødvendigt. Samrådet udtaler sig vejledende om sanktionsformer og retsfølger for udviklingshæmmede lovovertrædere til statsadvokaturer og politiets anklagemyndigheder.

Region Syddanmark organiserer og udfører endvidere det kriminalpræventive tilsyn med domfældte udviklingshæmmede borgere på vegne af kommunerne i Syddanmark. I 2023 har Faaborg-Midtfyn Kommune fuldt ud tilsluttet sig det fælleskommunale kriminalpræventive tilsyn, hvormed alle de syddanske kommuner nu er omfattet af ordningen, dog har Vejle Kommune opretholdt eget tilsyn med enkelte borgere. Det fælles tilsyn løfter de syddanske kommuners myndighedsforpligtelse og sikrer et uafhængigt fokus på den kriminalpræventive indsats. Tilsynet har til formål at understøtte, at den domfældte borger overholder dommens vilkår, ikke begår ny kriminalitet samt sætte en positiv udvikling i gang. Der er en aftalt retningslinje for tilsynets tilrettelæggelse, gennemførelse og samarbejde med kommunerne, som er godkendt af Socialdirektørforum.

Samarbejdet har fungeret siden 2007, og der har også i 2023 været et fælles samråd for udviklingshæmmede lovovertrædere og et fælles tilsyn for målgruppen administreret i regionalt regi.

Samrådsformandens overordnede vurdering af 2023:

Der har i 2023 være behandlet 261 sager i Samrådet, mens der pr. 31. december 2023 er 214 borgere i tilsyn. Der er et lille fald i forhold til 2022, hvilket kan være udtryk for, at sagsantallet er ved at stabilisere sig på et fast, om end højt, niveau.

Også i 2023 har der været et fint samarbejde med kommuner, politi, statsadvokaturer og botilbud. Der er rigtig gode erfaringer med de informations- og samarbejds møder, der i 2023 har været afholdt i de fleste kommuner, hvorfor dette tiltag fortsætter i 2024.

Det er vurderingen, at samarbejdsparterne både efterspørger og værdsætter Samrådets og de tilsynsførendes betydelige kendskab og erfaring på området.

2. Samrådets medlemmer ved udgangen af 2023

- Anette Løwert, psykiater, Psykiatrisk Afdeling Vejle
- Lone Hjerrild Møller, psykolog, Børne- og Ungdomspsykiatri Odense - Universitetsfunktion
- Sri Sundarampillai, chef for Myndighed og Frivillighed, Odense Kommune
- Kenneth Laustsen Toft, enhedschef, Kriminalforsorgen

- Sanne Carstensen, afdelingsleder, Specialcenter Syddanmark, afd. Midgaardhus, Region Syddanmark
- Anne-Grethe Westh (næstformand), socialfaglig konsulent, Region Syddanmark
- Lea Friberg (formand), jurist, Region Syddanmark

Sekretariat: Rikke Friis Bennetzen og Dorthe Krogh, Region Syddanmark

Sri Sundarampillai har pr. 1. december 2023 afløst Sven Rode, Tønder Kommune, som kommunal repræsentant.

3. Samrådets kompetence

Samrådet afgiver vejledende udtalelser til anklagemyndighederne og statsadvokaturen om retsfølger for udviklingshæmmede lovovertrædere. Udtalelserne anvendes ved retssager og i forbindelse med Statsadvokatens årlige kontrolhøring.

I forbindelse med nye kriminelle forhold udtaler Samrådet sig om, hvorvidt sigtede tilhører målgruppen, samt hvilken foranstaltning, og evt. vilkår, der vurderes at være mest hensigtsmæssig i forhold til at minimere risikoen for ny kriminalitet. I forbindelse med ophør af en fastsat længstetid for foranstaltningen og ved Statsadvokatens årlige kontrolhøring udtaler Samrådet sig om, hvorvidt en idømt foranstaltning bør opretholdes, ændres (lempes/skærpes) eller ophæves. Endvidere foretager Samrådet en vurdering af den praktiske mulighed for fuldbyrdelse af domme til målgruppen, herunder anbringelses- og sikkerhedsmæssige problemer.

Der afholdes møde i Samrådet hver måned undtagen i juli. I 2023 har der således været 11 møder.

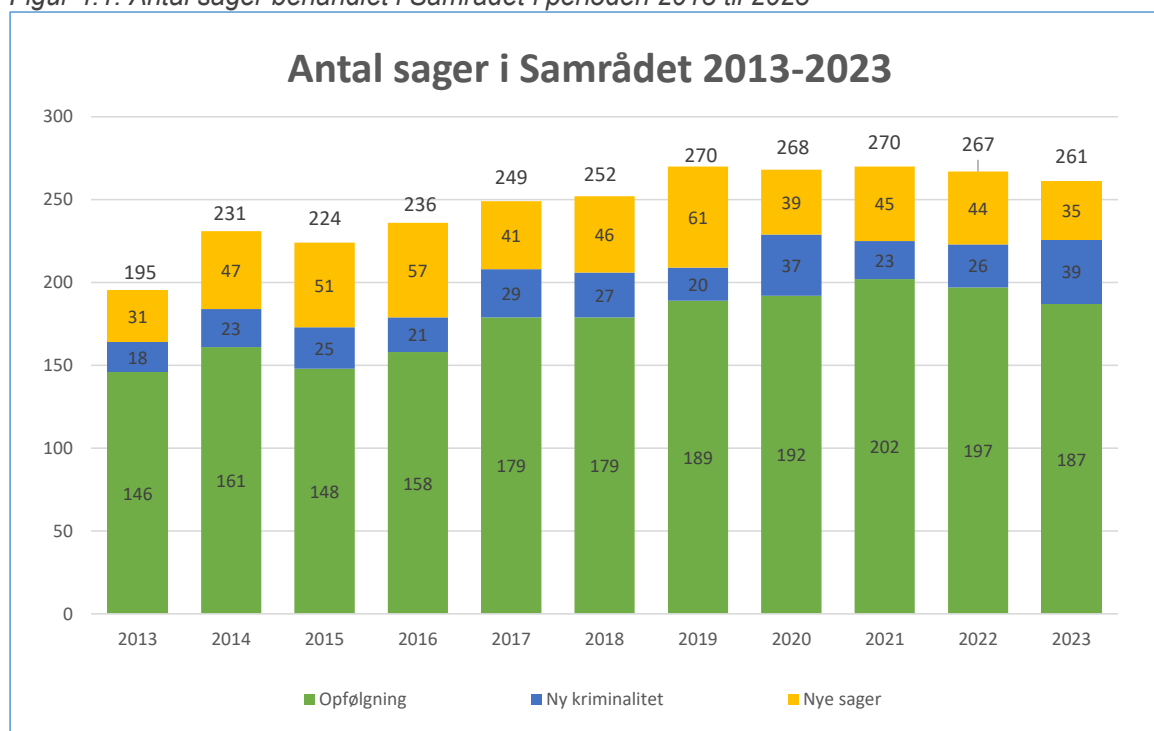
Herudover har formanden for Samrådet rent praktisk en vejlednings- og sparringsfunktion på området over for relevante parter.

4. Samrådet og Det kriminalpræventive tilsyn i 2023

Samråd

Efter flere år med stigende sagsantal har der de seneste år været relativ stabilitet i antallet af sager, der behandles i Samrådet. Det samme gør sig gældende for 2023, hvor Samrådet har behandlet 261 sager i 2023 mod 267 sager i 2022, det vil sige en forskel på 6 sager. Der vil alt andet lige altid være en vis variation i sagsantallet, blandt andet som følge af, om sagerne er fremsendt lige før eller efter årsskiftet.

Figur 4.1: Antal sager behandlet i Samrådet i perioden 2013 til 2023

Som det fremgår af figur 4.1, fordeler de 261 sager sig på:

- 35 nye sager (2022: 44). Det vil sige sager, hvor borgeren endnu ikke har en dom.
- 39 sager med ny kriminalitet i en eksisterende sag (2022: 26) og
- 187 opfølgningssager (2022: 197). Det vil sige Statsadvokatens årlige kontrolhøring i eksisterende sager.

Hertil kommer afgivelse af supplerende udtalelser og drøftelse af domme og andre afgørelser af betydning for Samrådets arbejde. Der er endvidere givet enkelte formandsudtalelser i helt ekstraordinære tilfælde, hvor der er et særligt tidspres, fx fordi sagen er berammet i retten før næste samrådsmøde. Formandsudtalelsen forelægges efterfølgende Samrådet til orientering.

Der er henholdsvis fald og stigning i antal sager, der er fremsendt fra anklagemyndighederne i kategorierne "nye sager" og "ny kriminalitet", men samlet set er der en lille stigning, idet der er behandlet 74 sager i 2023 mod 70 i 2022.

Modsat er der et lille fald i antallet af opfølgningssager, der er forelagt Samrådet. Det kan som nævnt hænge sammen med, om sagen er forelagt Samrådet lige før eller efter årsskiftet, men kan også være udtryk for, at borgeren har ikke længere har dom eller har begået ny kriminalitet og fået en ny dom, før det har været tid at følge op på den gamle foranstaltning.

Eftersom Statsadvokaten hvert år skal følge op på idømte foranstaltninger, vil et stigende antal borgere i tilsyn typisk resultere i et stigende antal sager, der skal behandles i Samrådet. Derimod vil en stigning i antal samrådssager ikke nødvendigvis straks medføre en stigning i antal borgere i tilsyn. Det skyldes, at der ofte går adskillige måneder, og i stigende grad år, fra Samrådet (første gang) har givet udtalelse, til der falder dom. Det kan i den forbindelse oplyses, at der i skrivende stund er 41 nye borgere, hvis sag har været behandlet i Samrådet, men hvor der endnu ikke er faldet dom. Der vil endvidere være borgere, der får ophævet deres dom, bliver frifundet eller funktionsmæssigt befinder sig lige over grænsen til mental retardering og derfor bliver idømt almindelig straf eller en

psykiatrisk foranstaltning. Der er også tilfælde, hvor en sag bliver behandlet i Samrådet flere gange i løbet af et år, fx både som årlig opfølgning og som følge af ny kriminalitet.

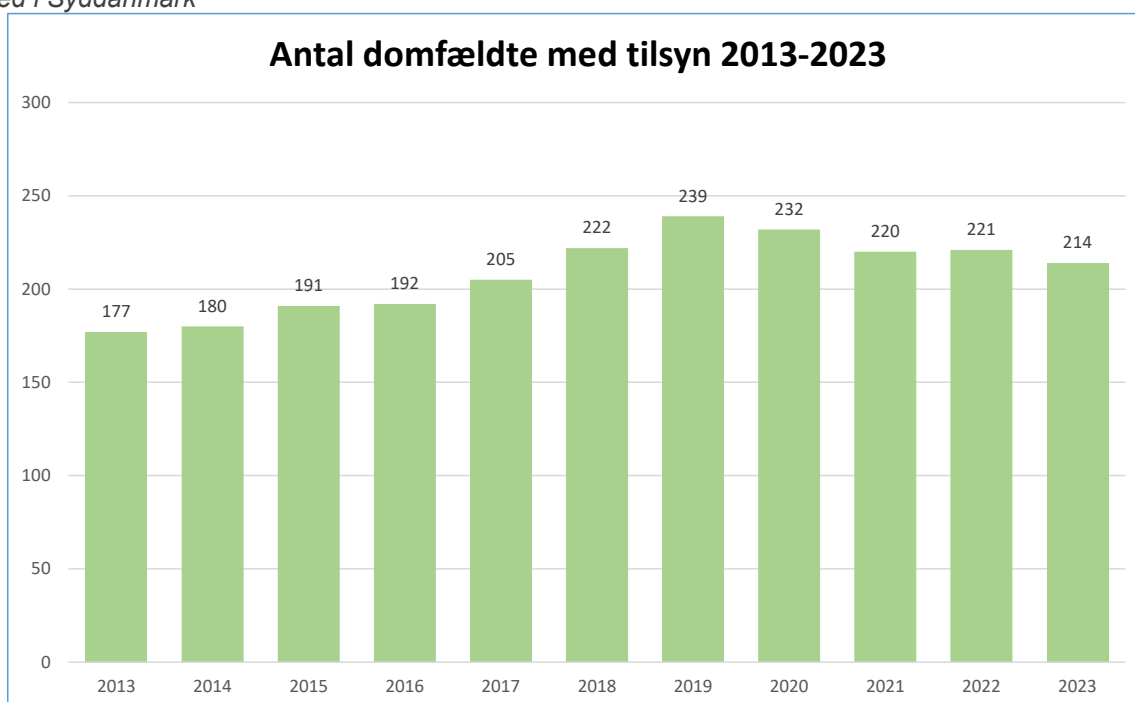
Tilsyn

Det fælles kriminalpræventive tilsyn udføres af fire tilsynsførende (samlet 3,8 årsværk), der fører et løbende kriminalpræventivt tilsyn med den enkelte domfældte. I forbindelse med Statsadvokatens årlige kontrolhøring indhenter Samrådet en udtalelse hos tilsynsførende, som danner grundlag for Samrådets anbefaling.

Der er møder og løbende sparring mellem tilsynsførende og samrådssekretariatet for at sikre erfaringsudveksling, faglig konsolidering og udvikling, et ensartet tilsyn, kvalitet i udtalelser mv. Der er ligeledes tæt samarbejde mellem de tilsynsførende og domfældtes handlekommune samt øvrige relevante samarbejdsparter, fx botilbud, psykiatri, praktiserende læge, pårørende mv.

Folketingets Ombudsmand konkluderer i "Temarapport 2020 Dømte personer med udviklingshandicap" fra september 2021¹, at indsatsen med at forebygge ny kriminalitet blandt domfældte med udviklingshandicap bør styrkes. Det anbefales blandt andet, at kommune og botilbud fastsætter mål for den kriminalpræventive indsats til borgeren og sikrer dokumentation af resultaterne samt sikrer, at personalet har kendskab til de regelsæt, der særligt gælder for målgruppen. Helt i tråd med dette har tilsynsførende kontinuerligt fokus på over for kommuner og botilbud at italesætte og tydeliggøre det kriminalpræventive formål med en given socialpædagogisk indsats blandt andet i forbindelse med statusmøder og input til de kommunale handleplaner.

Figur 4.2: Antal domfældte i perioden 2013-2023, der pr. 31. december det pågældende år føres tilsyn med i Syddanmark

1

https://www.ombudsmanden.dk/ombudsmandensarbejde/ombudsmandens_sagstyper/tilsyn/temaer/temarapport_om_doemte_personer_med_udviklingshandicap/

Som det fremgår af figur 4.2, var der pr. 31. december 2023 i alt 214 domfældte udviklingshæmmede (2022: 221) undergivet tilsyn i de syddanske kommuner, heraf 208 borgere under det fælles tilsyn (2022: 209) og 6 borgere under tilsyn uden for den fælles ordning (2022:12). Faldet i forhold til antal borgere uden for det fælles tilsyn er primært begrundet i, at Vejle Kommune i stadig stigende grad anvender det fælles tilsyn, og at Faaborg-Midtfyn Kommune i 2023 har valgt fuldt ud at tilslutte sig det fælles tilsyn. Alle kommunerne i Syddanmark er således omfattet af ordningen.

I løbet af et år er der domme, der udløber eller ophæves, ligesom der kommer nye domfældte til. Det betyder, at der i årets løb er flere borgere i berøring med det kriminalpræventive tilsyn, end der fremgår af ovenstående status pr. 31. december 2023. I 2023 er der således ført et kriminalpræventivt tilsyn med i alt 247 forskellige borgere. Der er således 33 borgere, der ikke længere er under tilsyn i Syddanmark, enten fordi deres dom er ophævet/udløbet i 2023, eller fordi de er flyttet uden for Region Syddanmarks område.

5. Foranstaltninger i 2023

Foranstaltningstyper:

Fordelelsen pr. 31. december 2023 af de 214 domfældte i forhold til foranstaltningstype:

- **24 personer (11 %)** (2022: 28 personer/13 % og 2021: 26 personer/12 %) med dom til tilsyn af kommunen, således at domfældte efterkommer tilsynsmyndighedens bestemmelse om ophold og arbejde. (*Domstype 5*).

Der er typisk tale om førstegangs ildspåsættelse af mindre farlighed, mindre alvorlig vold, trusler, tyverier, færdselsforseelser, mindre hærværk og lempelse af hårdere foranstaltninger.

- **123 personer (57 %)** (2022: 133 personer/60 % og 2021: 139 personer/63 %) med dom til tilsyn af kommunen, således at domfældte efterkommer tilsynsmyndighedens bestemmelse om ophold og arbejde, og således at tilsynsmyndigheden kan træffe bestemmelse om anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap. (*Domstype 4*).

Der er typisk tale om ildspåsættelse af skure, skoler, eller eget værelse, seksuelle overgreb over for børn og voksne, herunder voldtægt og blufærdighedskrænkelser, vold, mange forskellige kriminelle forhold, gentagne tyverier, røveri, trusler med knive eller lignende, besiddelse af børnepornografi, euforiserende stoffer eller våben og lempelse af hårdere foranstaltninger.

- **39 personer (18 %)** (2022: 33 personer/15 % og 2021: 33 personer/15 %) med dom til anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap. (*Domstype 3*).

Der er typisk tale om ildspåsættelse af stor farlighed, meget grove voldstilfælde, der typisk også indebærer frihedsberøvelse, røveri og lempelse af hårdere foranstaltninger.

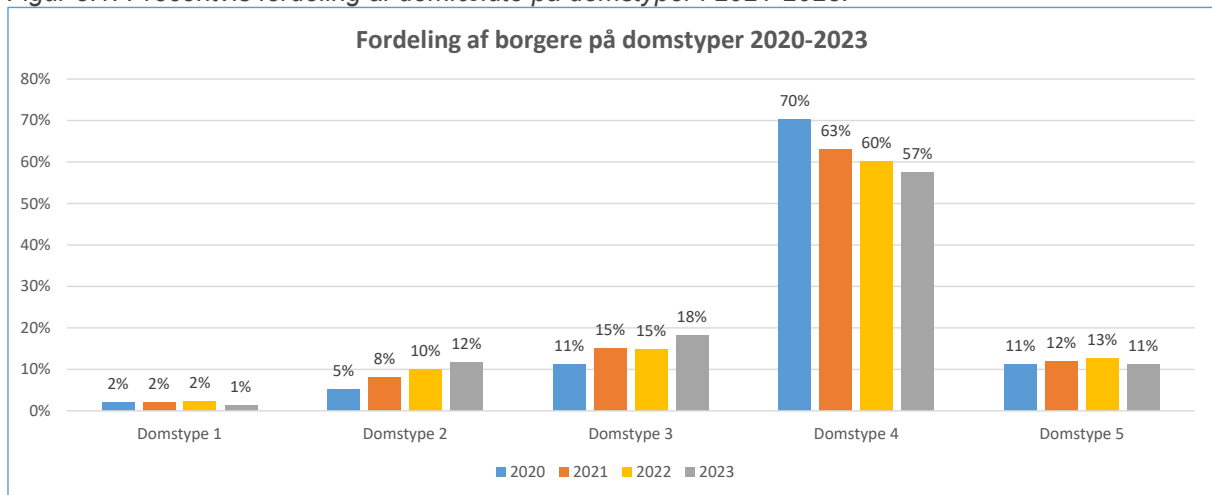
- **25 personer (12 %)** (2022: 22 personer/10 % og 2021: 18 personer/8 %) med dom til anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap, således at domfældte efter bestemmelse fra kommunen kan overføres til sikret afdeling. (*Domstype 2*).

Der er typisk tale om ildspåsættelse kombineret med meget grov vold, mange brandstiftelser, hyppigt gentaget vold udført på mange måder, fx med spark, slag mv., seksuelle overgreb i gentagelsestilfælde, røveri med skydevåben og lempelse af en foranstaltning for drab.

- 3 personer (1 %) (2022: 5 personer/2 % og 2021: 4 personer/2 %) med dom til anbringelse i sikret afdeling for personer med vidtgående psykiske handicap. (Domstype 1).

Der er typisk tale om drab, brandstiftelse eller meget grov vold.

Figur 5.1: Procentvis fordeling af domfældte på domstyper i 2021-2023:

I årsrapporterne for 2021 og 2022 beskrives en tendens til fald i de mindre indgribende domstyper og en stigning i de mere indgribende domstyper. Som det fremgår af figur 5.1, fortsætter denne tendens i 2023, hvor der ses et fald i andelen af domfældte med domstype 4 og 5 og en stigning for domfældte med domstype 2 og 3. Denne bevægelse kan være udtryk for, at kriminaliteten er blevet mere alvorlig, og at det derfor er fundet nødvendigt med en mere skærpet domstype. Eftersom domstype 4 er kendetegnet ved, at handlekommunen *kan*, men ikke *skal* anbringe borgeren i henhold til dommen, kan en øget anvendelse af domstype 2 og 3 også være udtryk for, at tilbageholdenhed med at gøre brug af de handlemuligheder, der er indeholdt i en domstype 4, herunder anbringelse, har resulteret i uhensigtsmæssig adfærd hos borgeren og behov for en skærpet domstype.

Der er også et beskedent fald i andelen med domstype 1. Dette er som oftest udtryk for, at borgeren har fået lempet sin dom fra en domstype 1 til en domstype 2, hvilket er en positiv udvikling.

Der bør fremadrettet være opmærksomhed på tendensen til øget brug af de mere skærpede domstyper 2 og 3 på bekostning af den mindre indgribende domstype 4, da en sådan tendens i yderste konsekvens kan være udtryk for, at borgeren får en mere skærpet domstype, fordi der ikke rettidigt er iværksat de nødvendige støtteforanstaltninger.

Vilkår:

Ca. 20 % af dommene er suppleret med særlige vilkår som fx:

Psykiatrisk behandling
 Sexologisk behandling
 Behandling mod misbrug af euforiserende stoffer
 Behandling mod alkoholmisbrug
 Behandling mod patologisk spillelidenskab
 Forbud mod ophold, hvor der er børn u/18 år

Vilkår kan fastsættes ved domme til tilsyn samt tilsyn med mulighed for anbringelse (domstype 4 og 5) og anvendes typisk efter tilsynsmyndighedens vurdering. Der er ingen magtbeføjelser i forhold til vilkår, som må søges gennemført med motivering og pædagogiske indsatser.

Kriminalitetstyper:

Kriminalitet (hovedforbrydelsen) blandt de 214 domfældte (tallene for 2022 er anført i parentes, i alt 221):

2	(2)	manddrab
23	(25)	brandstiftelse
8	(6)	seksuel omgang/anden kønslig omgang/overgreb/krænkelse mod mindreårig
6	(5)	seksuelt overgreb/anden kønslig omgang/krænkelse/voldtægt/forsøg på voldtægt
7	(8)	blufærdighedskrænkelse
31	(36)	vold, vold af særlig farlig karakter og uagtsomt manddrab
89	(90)	vold/trusler om vold mod offentlig medarbejder
7	(8)	trusler
11	(11)	røveri
13	(15)	tyveri, brugstyveri, bedrageri, dokumentfalsk, hæleri, hærværk m.v.
5	(5)	overtrædelse af færdselsloven
1	(1)	besiddelse af børnepornografi
2	(3)	besiddelse mv. af euforiserende stoffer
1	(1)	besiddelse af våben
3	(0)	hærværk
5	(5)	andet

Domfældte får ofte dom for mere end et kriminelt forhold, og ikke sjældent er der tale om blandingskriminalitet, hvor der i samme sag er kriminelle forhold af forskellige typer. Ovenstående kategorisering af hovedforbrydelsen indeholder således en vis subjektiv afvejning af hvilken kriminalitet, der er grovest. Således vurderes personfarlig kriminalitet som hovedforbrydelsen over berigelseskriminalitet, og i tilfælde, hvor der både er tale om vold mod offentlige medarbejdere og mod andre, og hvor det ikke er indlysende, hvem der har været udsat for den hårdeste vold, er det statistisk valgt at lade hovedforbrydelsen tælle med som vold mod offentlige medarbejdere.

Ændringer i fordelingen på kriminalitetstyper kan blandt andet forklares ved, at der er personer, hvor dommen er ophævet eller udløbet, at der er kommet nye personer med dom, samt at der er allerede domfældte, der er blevet dømt for en anden type kriminalitet.

Der er ikke i 2023 sket de store bevægelser på kriminalitetstyperne, som fordeler sig nogenlunde som tidligere år. Langt den største andel af hovedkriminaliteten vedrører fortsat voldskriminalitet, herunder særligt vold/trussel om vold mod offentlige medarbejdere. Hovedparten af de berørte medarbejdere er ansatte på botilbud, men der kan også være tale om hjemmevejledere, kommunale sagsbehandlere, politiassistenter mv. Det er fortsat vurderingen, at forklaringen på den store andel af voldskriminalitet må findes i en række forskellige faktorer, fx er der stadig en generel tendens til, at flere voldsepisoder anmeldes, ligesom det øgede fokus på arbejdsmiljø på botilbud medfører, at episoder med uadrettet adfærd i højere grad karakteriseres som vold. I forhold til borgere, der bor på botilbud, er der alt andet lige øget risiko for, at uadrettet adfærd kan være rettet mod en medarbejder, og endelig sker en del episoder i forbindelse med overgange (mellem sektorer, kommuner, ung/voksen, botilbud mv.).

6. Anvendelsen af Samrådets udtalelser

Samrådet afgiver udtalelse til statsadvokaturen og anklagemyndighederne, som anvender udtalelserne i forbindelse med retssager og ved Statsadvokatens årlige kontrolhøring. Samrådet kan konstatere, at der er en høj grad af overensstemmelse mellem Samrådets udtalelser og modtagernes vurderinger. Hvis der er forskelle, drejer det sig typisk om sager, der ligger lige på grænsen mellem to foranstaltningstyper, eller at en anbefaling om et vilkår ikke bliver fulgt.

Samrådets anbefaling samt tilsynsførendes udtalelse indgår i væsentlig grad som grundlag for rettens afgørelse og ses ofte citeret i kendelser og domme.

7. Økonomi

Samråd

I 2023 var udgiften til Samrådet abonnementsfinansieret med 1,12 kr. pr. indbygger (mod 0,94 kr. i 2022 i faste priser)² betalt af alle kommuner i Region Syddanmark.

Samrådsmedlemmerne er ulønnede, bortset fra formand og næstformand.

Tilsyn

Det fælles kriminalpræventive tilsyn afregnes konkret pr. borger, der er i tilsyn.

Årstaksten i 2023 for et kriminalpræventivt tilsyn var 10.849 kr. (2022: 10.374 kr. i faste priser) for tilsyn med en borger i kommunale og regionale tilbud og 21.521 kr. (2022: 20.577 kr. i faste priser)³ for tilsyn med en borger i private tilbud eller i egen bolig. Prisforskellen er begrundet i, at tilsynet er mere omfangsrigt, når borgeren er i privat regi.

Taksterne beregnes ud fra de faktiske udgifter indtil skæringsdatoen 15. september og beregnet forbrug for resten af året. Eventuelt over-/underskud indregnes i taksten året efter.

8. Observationer og opmærksomhedspunkter

Samrådet i Syddanmark er det samråd i Danmark, der behandler flest sager om året, ligesom tilsynskonstruktionen både er den mest systematiserede og indeholder tilsyn med et stort antal borgere, der af kommunen er anbragt på offentlige og private botilbud over hele landet. Dette giver god basis for generelle observationer og identificering af problematikker på området.

Nedenstående problematikker er ikke nødvendigvis nye, og nogle er også beskrevet i tidligere årsrapporter, men endnu ikke lykkedes at finde løsninger på.

² Takst for Samråd 2022 i 2022-pris: kr. 0,91.

³ Takst for tilsyn 2022 i 2022-priser: offentlig bolig: kr. 10.017, privat boform: kr. 19.870.

Øget kompleksitet og ændring af målgruppen

Sagernes kompleksitet er øget over årene og dermed også indsatsbehovet både kriminalpræventivt og socialpædagogisk.

Selve målgruppen "udviklingshæmmede lovovertrædere" har ændret sig, og der er blandt de domfældte borgere stort set ikke længere såkaldte "gammeldags" udviklingshæmmede, hvor adfærdsudfordringerne alene er forbundet med udviklingshæmningen. Der er således i gruppen af domfældte borgere færre med middelsvær/svær retardering, mens flere er placeret i området for lettere mental retardering, heraf flere med et funktionsniveau øverst i området, og ofte er der flere problematikker i spil ud over udviklingshæmningen, fx psykiatiske udfordringer og/eller misbrug. Der ses ligeledes flere domfældte borgere med anden etnisk baggrund end dansk end tidligere. Det er kendetegnende for disse grupper af domfældte, at de som oftest ikke ser sig selv som tilhørende målgruppen, og at sagsbehandlingen samt udførelsen og tilrettelæggelsen af indsatsen, herunder kriminalpræventivt tilsyn, bliver mere kompleks. Det giver således udfordringer både for så vidt angår domfældte borgere i eget hjem og på botilbud at håndtere og rumme disse domfældte borgere samt yde en relevant socialpædagogisk og kriminalpræventiv indsats, og Samrådet vurderer, at der er behov for at udvikle medarbejderes kompetencer, men også at der sandsynligvis er behov for en større vifte af konkrete, relevante faglige tilgange og indsatser.

Som en udløber af ovenstående behandler Samrådet fortsat en del sager, hvor Samrådet vurderer, at borgeren *ikke* tilhører målgruppen, fordi denne har et funktionsniveau lige over mental retardering. Dette må ses som udtryk for, at Kriminalforsorgen under borgerens ophold i arresten og anklagemyndighederne i løbet af sagsbehandlingen er dygtige til og opmærksomme på at identificere borgere, der eventuelt bør straffritages.

Egnet misbrugsbehandling og seksualvejledning

Der ses fortsat i høj grad misbrugsproblematikker blandt de domfældte borgere. Imidlertid er det generelt vanskeligt at finde egnet misbrugsbehandling for målgruppen, da eksisterende misbrugsbehandling som oftest fordrer et noget højere kognitivt niveau, end målgruppen kan honorere, herunder selvindsigt og evne til at se sammenhængen mellem misbrug og udfordringer. Der er ofte tæt sammenhæng mellem misbruget og kriminaliteten, og det er typisk en grundlæggende forudsætning for overhovedet at få mulighed for at yde en kriminalpræventiv og socialpædagogisk indsats, at der først og fremmest tages fat i misbrugsproblematikken. Det er derfor aldeles væsentligt, at der kan findes velegnede misbrugsbehandlingstilbud til målgruppen, og at botilbud i højere grad formår at håndtere beboernes misbrug og sætte noget andet i stedet for, herunder støtter borgeren i at få øje på og blive i stand til at træffe andre og mere hensigtsmæssige valg end misbrug. Kommuner og botilbud kan med fordel i fællesskab interessere sig for mulige nye tiltag omkring misbrugsbehandling.

Tilsvarende udfordring gælder i forhold til seksualvejledning. Det kan være svært at finde seksualvejledere med kendskab til målgruppens problematikker, ligesom der mangler sexologer til målgruppen.

Kapacitetsudfordringer

Når en udviklingshæmmed borger skal anbringes i henhold til en dom, skal det være på botilbud, der er etableret efter servicelovens § 108. Det tilkendegives imidlertid fra samarbejdsparter, at der er en kapacitetsudfordring i forhold til § 108-botilbud. Som følge af generel mangel på denne type botilbud kan det være vanskeligt at finde et egnet tilbud til borgeren, herunder fuldbyrde domme, der stiller krav om anbringelse. I den forbindelse kan bemærkes, at disse domme principielt skal fuldbyrdes straks.

Lang sagsbehandling

Det er fortsat oplevelsen, at der er et massivt pres hos både anklagemyndighederne og domstolene, og det må konstateres, at mange sager strækker sig over meget lang tid, fra kriminaliteten er foretaget, til dommen er afsagt. For en målgruppe, der generelt er kendetegnet ved at være behovsstyret, have svært ved at gennemskue konsekvenserne af sine handlinger og mangle indsigt i

egne udfordringer, er det uhyre vanskeligt at forholde sig til en dom for et kriminelt forhold, der er begået flere år tilbage, hvilket tillige vanskeliggør både den socialpædagogiske og kriminalpræventive indsats.

Samrådet og tilsynet har endnu ikke set en effekt for så vidt angår domfældte udviklingshæmmede af iværksatte tiltag med henblik på at nedbringe sagsbehandlingstiderne hos domstolene, herunder ekstra bevillinger. Justitsministeriet har i samme forbindelse fremsat lovforslag⁴ ultimo februar 2024.

Det kan i den forbindelse bemærkes, at den lange sagsbehandling også har den konsekvens, at Samrådet i stadig større omfang må afgive (nogle gange flere) supplerende udtalelser til den oprindelige udtalelse for at sikre, at anbefalingen tager udgangspunkt i borgerens aktuelle situation. Modsat er der tilfælde, hvor domstolene træffer afgørelse på baggrund af meget gamle udtalelser fra tilsyn og/eller Samråd, hvilket heller ikke er optimalt i forhold til at sikre, at borgeren idømmes den mest formålstjenlige foranstaltning, eftersom borgerens situation og adfærd kan have ændret sig betydeligt i både positiv og negativ retning, siden kriminaliteten er begået.

Udformningen af støttesystemet

Det er observeret, at der i flere tilfælde gælder et princip om, at borgeren selv skal henvende sig og møde op for at anmode om eller for at modtage den nødvendige støtte. Det medfører imidlertid i praksis, at der er borgere, som enten ikke får bevilget den nødvendige støtte, fordi de ikke selv formår at møde op og efterspørge støtten, eller som afsluttes på grund af manglende fremmøde. Måden, disse støttesystemer er konstrueret og fungerer på, har således uhensigtsmæssige konsekvenser i forhold til en målgruppe, som generelt er kendetegnet ved, at de ikke er i stand til selv at skabe og opretholde struktur i dagligdagen, at de mangler indsigt i egne udfordringer, og at de ofte ikke kan overskue konsekvenserne af deres handlinger, og kan være med til at fastholde borgeren i en uhensigtsmæssig situation.

Politianmeldelse af episoder

Vold og trussel om vold mod offentlige medarbejdere er den mest hyppige kriminalitetstype, men på trods af den tidligere anførte generelle tendens til at anmelde mere, har Samrådet observeret efterhånden flere eksempler på, at botilbud undlader at anmelde den domfældte borger for endog ganske alvorlige forhold. Det giver en udfordring i forhold til at sikre, at Samrådet, Statsadvokaten og domstolene har et reelt billede af den domfældtes adfærd og risikoen for ny kriminalitet, og der er derfor fra tilsynets side en skærpet opmærksomhed på at italesætte nødvendigheden af at vurdere behovet for at politianmelde sådanne episoder.

Det skal i øvrigt i samme forbindelse bemærkes, at der er en problematik omkring henholdsvis anmeldelse eller registrering af episoder hos politiet, hvor der ikke nødvendigvis er overensstemmelse mellem botilbuddets/personalets oplevelse og intentioner og politiets opfattelse af, hvorvidt forholdet er politianmeldt eller alene registreret, ligesom botilbuddenes kendskab til konsekvenserne af, at et forhold alene registreres hos politiet, kan være begrænsede.

Det er en uheldig tendens, som potentielt kan få betydning for en foranstaltnings videre forløb.

9. Afsluttende bemærkninger

Samrådsformanden deltog i 2020 i (dengang) Social- og Indenrigsministeriets referencegruppe for domfældte med udviklingshæmning til drøftelser særligt omkring udfordringerne på den sikrede institution Kofoedsminde med blandt andet overbelægning og bekymringerne for kvaliteten i indsatsen. Social- og Boligstyrelsen har i november 2023 vurderet, at det er uhensigtsmæssigt, at der kun er ét sikret tilbud til målgruppen, og at der er behov for at etablere yderligere et tilbud eller en afdeling med sikrede pladser i Vestdanmark med henblik på at sikre kapaciteten og fagligheden.

⁴ [Nyt lovforslag skal bringe sagsbehandlingstider ved domstolene ned | Justitsministeriet](#)

Styrelsen har således anmodet landets kommuner om at præsentere en koordineret løsning for at etablere et sådant tilbud.⁵

Samarbejdet med kommuner, politi og statsadvokaturer har også i 2023 fungeret fint for Samrådets og de tilsynsførendes arbejde, og det vurderes også, at der fortsat fra samarbejdspartnerne side er høj tilfredshed med og stor efterspørgsel på både Samrådets og de tilsynsførendes opgaveløsning og specialiserede kompetencer. Dette skal sandsynligvis ses i lyset af den konstruktion, der er valgt i Syddanmark, hvor ekspertisen i Syddanmark er samlet i et fælles samråd, og at de tilsynsførende har stor erfaring kombineret med, at et stort antal borgere hvert år går gennem såvel Samrådets som de tilsynsførendes hænder.

Der har ligeledes fortsat været et godt og tæt samarbejde med ledere og medarbejdere på botilbuddene.

Der har i 2023 været afholdt informations- og samarbejds møde med 16 af de 22 syddanske kommuner med deltagelse af kommunale myndighedspersoner, sagbehandlere og lignende samt tilsynsførende og samrådsformanden. Møderne er afholdt med de kommuner, der i 2023 har haft ønske om det, men det er en fast mulighed for alle kommuner i Syddanmark. Det har været nogle rigtig gode møder med plads til drøftelse af både konkrete sager og generelle forhold, hvor der blandt andet har været fokus på den fælles opgave i forhold til at hjælpe borgeren bedst muligt på vej til et liv uden kriminalitet og italesættelse af roller og opgaver for henholdsvis kommune og tilsynsførende. På baggrund af de positive erfaringer er der planlagt adskillige samarbejds møder igen i 2024.

Sekretariatet bliver jævnligt anmodet om rådgivning og sparring fra anklagemyndigheder, statsadvokaturen og kommuner, herunder kommuner fra dele af landet, hvor der ikke er etableret samråd. Ligeledes har flere kommuner uden for Region Syddanmark vist stor interesse for tilsynskonstruktionen, herunder er der jævnligt forespørgsler til muligheden for at blive tilknyttet det fælles kriminalpræventive tilsyn. Det kan bemærkes, at kendskabet til foranstaltningssområdet i flere af disse kommuner er ganske begrænset, hvilket fra et borgerperspektiv må betegnes som bekymrende.

Med etableringen af et fælles samråd og kriminalpræventivt tilsyn har de syddanske kommuner skabt fundamentet for en professionaliseret og systematisk tilgang til domfældte udviklingshæmmede borgere. Det fælles kriminalpræventive tilsyn sikrer, at det kriminalpræventive fokus fastholdes i foranstaltningsperioden, og Samrådets helhedsorienterede og kvalificerede udtalelser medvirker til, at borgeren kan idømmes den foranstaltning, der for den enkelte er den mest hensigtsmæssige til at imødegå risikoen for ny kriminalitet, og at en foranstaltning ikke udstrækkes længere end nødvendigt. Det er således Samrådets vurdering, at eksistensen af et fælles samråd og tilsyn har stor betydning for retssikkerheden for udviklingshæmmede borgere med dom.

Hjemmeside:

På Samrådets hjemmeside: www.samraadsyddanmark.dk findes vedtægt for Samrådet, årsrapporter, tilsynsnotat, navnelister, mødedatoer, tidsfrister for anmodninger til og svar fra Samrådet, takster mv.

22. marts 2024

Lea Friberg
Samrådsformand

⁵ <https://sbst.dk/udgivelser/2023/borgere-med-udviklingshaemning-og-dom-med-behov-for-anbringelse-i-sikret-afdeling>

